

Vörös Éva:

Női istentörténetek

I.

Sára feláldozása

Ábrahám jólétének oltárán

„Egyszer éhínség támadt azon a földön. Ekkor lement Ábrahám Egyiptomba, hogy ott tartózkodjék, mert súlyos éhínség volt azon a földön. Amikor már közel járt Egyiptomhoz, ezt mondta a feleségének, Sárának: Nézd csak! Tudom, hogy szép arcú asszony vagy. Ha meglátnak az egyiptomiak, azt mondják majd. Ez a felesége! És engem megölnék, téged pedig életben hagynak. Mondd, hogy a húgom vagy, hogy jó dolgom legyen miattad, és életben maradjak általad.

Így is történt. Amikor Ábrahám Egyiptomba érkezett, az egyiptomiak látták, hogy nagyon szép az asszony. A fáraó főemberei is meglátták őt, és dicsérték a fáraónak, és elvitték az asszonyt a fáraó házába. Ábrahámnak pedig jó sora lett az asszony révén: lettek neki juhái, marhái és szamarai, szolgálói és szolgálói, nőstény szamarai és tevéi. De nagy csapásokkal sújtotta az Úr a fáraót és házat Ábrahám felesége, Sára miatt. Hivatta azért a fáraó Ábrahámot, és ezt mondta: Mit tettél velem? Miért nem mondtad meg nekem, hogy a feleséged. Miért mondtad, hogy a húgod? Csak ezért vettem feleségül. Most aztán itt a feleséged, fogd, és menj!”

(1Móz 12,10-19)

Mennyi istentelen embertelenség fér meg Isten emberének az életében, ha a családjáról, a közvetlen közelében élőkről, a „szeretteiről” van szó!

Rendkívüli ember ez az Ábrahám. Kiválasztott. Kivételes teljesítményre képes: a Hang vezeti, mégpedig földrajzilag leírhatóan, évezredekre mintaadóan. „A hívők atyjának” karrierje egyedülálló, előzmény nélküli az üdvtörténelemben. Valamit nagyon tud, más területeken viszont riasztó a „vakfoltja”, és a „jól legyen dolgom miattad”-program sajnos ugyanúgy mintakövetőket gyárt évezredekken át. Nincs mit szépíteni a dolgon: „A hívők atyja” prostituáltat csinál az Ígéret Gyermekeinek leendő anyjából. Minden lelkiismeret-furdalás nélkül „megoldja” a család materiális szükségleteit. El is lehetne intézni a témát azzal a közhellyel, hogy a szép nőknek különben is csúnya sorsuk van, és „mindig így volt e világi élet...” Igen, az „evilági”. De vajon a Földet Éró Hanggal nem köszöntött be valami új, valami egészen más, valami igazán szívet melengetően elmondható istentörténet?

De igen. Elkezdődött az istentörténet, hála a „kiválasztottnak”. Mégis, ilyen ellentmondásosan, belekerültek ebbe a történetbe család-, nő- és gyerekellenes fejezetek is. Sokan még csak nem is botránkoznak rajta: A „nagy mű” létrehozásában akadnak ilyen apró, szóra sem érdemes kellemetlenségek... Amilyen gyakran szószerűre kerül Izsák „happy end-es” feláldozása, olyannyira nagy lélegzet és nagy bátorság igényeltetik ahhoz, hogy ne lapozzuk át ezt a bibliai fejezetet. Mert itt éppenséggel semmi sem menti meg Sárát attól, hogy „becsületes árat” fizessenek a szépségéért. Hát igen, a nagy, szent történetekben is vannak ilyen „alja munkák” (s többnyire az asszonyoknak leosztva)!

Félünk attól, hogy ebben a részben is „üzenetet” keressünk. Pedig fájdalmasan aktuális ez a sok ezer éves, „szóra sem érdemes” feláldozás-történet, és a legbizarrabb forgatagban ismétlődik éppen a „nagy” emberek életében. Nagy embereken nem is feltétlenül férfiakat értek, ezért nem tartom ezt kizárólag férfibűnnek. A bibliai történet kapcsán azokra az aszimmetrikus kapcsolatokra gondolok, amelyekben a meghatározó fél visszaél a neki alárendelődött személlyel azért, hogy neki magának „jól legyen dolga”. Elfogadhatónak tartja, hogy a másik költségén, a másik megnyomorításával ő jusson megfelelő életlehetőségekhez. Döbbenetes, hogy a szeretett személy mennyire becserélhető anyagi előnyökre: „Ábrahámnak pedig jó sora lett az asszony révén. Lettek neki...” – és jön a felsorolás. A mai változatban csak a tárgyak neve változik, ahol változik, a juhok és marhák helyébe autó, budai villa és egyebek kerülnek. A modell ma virágzó változata olyan „hatékonyan” fertőzi meg környezetét, hogy ha a családról van szó, a feleség ugyanezt a mintát követi a gyerekekkel, akinek már csak a kutyába rúgás jut kárpótlásul, és ha nincs háziállat, a gyerek megbetegszik, tünethordozóvá válik.

Mindig meglep, milyen változatossággal képesek az emberek, különösen a hívők, a „szeretet” jegyében szinte bármit beépíteni életükbe – családjuk, szeretteik kárára. Olyan dolgokat, amiken a legpogányabb lélek is felhorkan, és magától értetődően soha nem követne el. És éppen ezek a hitetlenek lesznek azok – a sors iróniája vagy az Úristen tréfája révén –, akik megszegyenítően „rendes” pogányságukkal visszasegítik a rend útára az eltévelyedett hívőket. Mert „a hívők atyja” hiába adta tanúbizonyságát annak, hogy rendkívülien „hangérzékeny” – amikor a feleségéről volt szó, a Jahve-szóra süket fáraónak jött meg a hallása, és tette „rendbe” Ábrahám családi életét.

Persze rákérdezhetünk az Ígéret Gyermeke, Izsák anyjának a felelősségére is, hiszen azt mondják, kettőn áll a vásár. Miért hagyta, hogy áruba bocsássák?

A – többnyire elárulható, kiárúsítható – hierarchikus kapcsolatok természetrajzából következően az alárendeltnek nem adatik meg a választás kiváltsága. Jaj annak, aki emberre bízza magát – még ha hívő emberre is! Jézus nem bízta magát az emberre, mert tudta, mi lakik benne. Talán mentségére szolgál Sárának az is, hogy ekkortájt – a tudósítás szerint vele még nem állt szóba az Úr. Talán jobb is, mert a fáraó háremében esetleg lett volna hozzá egy-két keresetlen szava!

Mi hát akkor ennek a történetnek a XXI. századi mondanivalója? Sok minden. Nemcsak az, hogy „a hívők atyja” megéri és megéli, hogy Isten egy kicsit nőpárti is, és némileg több szolidaritás szorult beléje a gyengébb nem iránt, mint gondolta volna. Talán nem is csupán az, hogy Isten nemcsak ügyeken, hanem embereken is gondolkodik, és nem kedveli a „gyalogáldozatot” céljai elérése érdekében. Üzenet lehet az a nem kis csoda is, hogy a fáraó megtanul – igaz, a saját kárán, és talán mert nem is volt más választása – ellenszolgáltatás nélkül adni.

De talán van még egy téma, amely egyre riasztóbb méreteket öltő megoldatlanságával erre az évezredre zúdul, és ezzel a bibliai történettel is üzen nekünk, nevezetesen hogy vegyük sokkal komolyabban az éhezés problémáját, mert az nemcsak az emberiség történetét fenyegeti, hanem az üdvtörténetet is veszélyezteti!

A bibliai példánál maradva gondoljunk csak arra, mi történt volna, ha az Ígéret Anyja a fáraó háremében teljesen „elhasználódik”, esetleg úgy megfertőződik, hogy egy nemi betegség folytán képtelen lesz egészséges utódot világra hozni. A Biblia nem részletezi azt a csapást,

amely a fáraó udvarát érte, és az is titok marad, hogy egy hatalma teljében lévő uralkodó fejében a számára negatív történés hogyan lesz metafizikai üzenetté, és mindez hogyan kerül kapcsolatba ezzel a szép arcú jövevényel a háremében, miért lesz a fáraó sorsa jobbrafordulásának kulcsa egy asszonyi név: Sára. Az ígéret Gyermekének anyja ezúttal is megmenekül ugyan, de figyelmen kívül hagyhatatlan tanítás, hogy az éhség iszonyatos sorsformáló hatalom. Széttzilál családi életeteket, erkölcsöt, emberséget, szeretetet, elnémítja az istenkapcsolatot, megront mindent, amihez ér. Oly mértékű honfoglalást végez az emberéletben, hogy teljesen betölti a látóhatárt, kiszorítja a spirituális dimenziót, és a könyörtelen test-törvény uralma alá hajt mindent.

Éhezők pedig egyre többen vannak ezen a világon. És jaj az olyan a magas civilizációjú népeknek, amilyen Egyiptom is volt a fáraók korában, amelyek nem tudják „kiszűrni” az „ígéretes” éhezőket, amelyek a lepusztult hordákban nem látják meg az üdvtörténet hordozóit, az Ábrahámokat, és elfogadják az ajánlatot, hogy az éhezők szolgáltatásaival elégtüljenek ki. Sokkal jobban járnának, ha ellenszolgáltatás nélkül adnának – különben nem fognak tudni megküzdeni a váratlan csapásokkal, mert az üdvtörténet Ígérete még éhező alakjában sem egykönnyen adja meg magát, és nem lehet büntetlenül kihasználni.

A mások éhezése iránti érzékenységet akkor kapjuk ajándékba, ha komolyan vesszük a magunkét. Ha nem folytatunk rablógazdálkodást saját testünkkel, ha felismerjük, hogy az éhségnek ezer arca van: aki „éhes a szóra”, ugyanúgy megbetegedhet, mint aki huzamos ideig fizikailag alultáplált. Az éhség, legyen akármi a neve, eltorzít; nem mindig szembeötlően, fizikailag, olykor „csak” erkölcsileg.

Nem Ábrahám az egyedüli, aki azt gondolta, hogy az éhezés vasmarkából még Isten sem mentheti ki az embert. Mert ha mindez Háránban történik, még mentőövet nyújthatott volna az a gondolat, hogy az Ígéret Földjén majd minden más lesz... De ha valakit az istenkövetés útján fenyeget az éhhalál, ki győzi azt hittel? Mivel ilyesmi is megtörténhet, idézzük inkább nap mint a nap a zsoltáros imáját: „Szegénységet vagy gazdagságot ne adj nékem, táplálj engem hozzám illő eledellel!” – Ígéret-hordozóhoz illő eledellel! Táplálj azért is, hogy erőt kapván, általam is tápláltassék az üdvtörténet!

II.

Sára tusakodása

az ismeretlen Istennel a fáraó háremében

Te ismeretlen és idegen Isten! Ott kezdődött a történetünk, hogy ajánlatot tettél a férjemnek, Ábrahámnak: a mienk lesz, segítesz bennünket, sőt fejedelmi ígérekkel halmoztad el: mindenkinél nagyobb nevet adsz nekünk. Már engedtesz meg, hogy csak így mondjam, nekünk, mert ami a férjemmel történt, abból én sem tudtam kimaradni, bár többnyire nagyon szerettem volna. Biztosom tudod, de azért emlékeztetek rá: Sok bajt hozott rám az, hogy szóba álltál az urammal. Hogy csak egyet említsek – ámbár most, hogy az emlékeimben kutatok, előtt a keserűség, és már nem is tudom, melyik volt a legfájdalmasabb élmény; talán a búcsú az otthon maradtaktól. Nekem már csak Hárán volt az igazi éden, és akármit mondott is a férjem a nagy jövőről, ami az ismeretlenben vár ránk, nekem ez nem volt egyéb, mint kiűzetés a paradicsomból. Ráadásul ennek nem is büntetés volt a neve, hanem valamilyen állítólagos isteni szeretet! Mehettünk mi akár-hová, belőlem egy darab mégiscsak otthon maradt, és továbbra is borzasztóan irigylem azokat, akiket szóra sem méltattál, s így szülőföldjükön maradhattak.

Gyötrelmes volt az út, és végtelenül hosszú. Csak úgy bírtam ki, hogy kettészakítottam magamat, és lényem egyik fele szüntelenül hazalátogatott, beszélhetett a szomszédokkal... Mennyivel élhetőbb volt az az élet! Ha valamiben hiányt szenvedtem, nem volt gondom, kitől kérjek kölcsön. Amit én főztem, abból más is jóllakhatott. Ismeretlen volt számomra ez a szó: idegen. Azóta viszont, hogy útnak indultunk, ez a furcsa szerzet úgy hozzám szegődött, hogy el sem távozik mellőlem. Kiegyeztem volna kellemesebb társsal is! De meg kell tanulnom együtt élni vele akkor is, ha megszeretnem lehetetlen volt.

Amikor megérkeztünk – nekem úgy tűnt, évezredek vándorlás után; hát akkor vettem először a számra a nevedet, és jelentettem ki, hogy tényleg létezel, mert soha nem gondoltam volna, hogy ennek egyszer vége szakad.

Milyen nehéz volt mindent előlről kezdeni, a nulláról indulni újra – minden segítség nélkül, már nem egészen fiatalos erővel és lendülettel! Nem is tudom, hogyan volt erőm hozzá. Lehet, hogy te segítettél? Így visszatekintve már nem is látom egészen tisztán, csak az az érzés idéződik föl bennem, hogy hónapokig, vagy talán évekig valamiféle ős, fáradtságot cipeltem a tagjaimban. Mindegy volt, reggel van-e, vagy este, úgy jártam, mint aki levehetetlen ólomkötényt visel.

Mielőtt még igazán kipihenhettem volna ezt a nehézséget, egyre jobban rám terhelődtek a megélhetési gondok. Napról napra keservesebben tudtam ételt tenni a férjem elé, és egyre gyakrabban feküdtünk le éhesen.

Azt mondják, amitől az ember fél, bekövetkezik. Hát így történt. Egyik reggel mondja az uram, hogy csomagoljak, mert újra útnak indulunk. Pedig én azt gondoltam, hogy már két emberéletnyi rosszat megéltünk, és több már se Istennel, se Isten nélkül nem következhet ránk.

Csomagoljak...! Hát éppenséggel alig volt mit. Most nem úgy indultunk útnak, mint Háránból annak idején. Hárán! Megvan még az a szívemnek oly kedves tájék? Vagy talán nem is igaz, hogy ott éltünk valaha? Lehet, hogy már meg sem ismernének az otthoniak. Én úgy lefogytam, a férjem is csont és bőr. Igaz, eddig még utánam fordultak, akik megláttak... De mit ér mindez, ha nincs kinek átörökíteni az életet. A vonzó külső inkább csak bajnak adatott...

Ígéretetek nélkül még csak elhordozná az ember a nyomorúságait. De a Nagy Hitegető árnyékában élni, amikor az ember szívét minduntalan befeketíti a becsapottság miatt érzett harag... Nem is értettem, mit tárgyalt az uram az ő Útnak Indítójával, de azt várhatta, hogy én szóljak az Istenéhez! Még gondolni sem szerettem rád. Mert ami sok, az sok. Ahhoz volt eszed, hogy kiszakíts bennünket a biztonságunkból, de ahhoz már gyenge vagy, hogy a bajban megsegíts? Segíteni? Nevetséges! Úgy tűnik, mintha csak bajt bajra halmozni tudnál!

Hárán elvesztése után nem maradt másom, csak a férjem. Ő meg értett ahhoz, hogy a karjaiban előbb-utóbb, ha meg nem is vigasztalódom, de enyhülést találjak. Meg aztán neki olyan gazdag fantáziája volt, hogy mindig tudott jót mondani, még rólad is. Honnan vette, nem tudom. A reménység magvát szórta, nemcsak a testembe, de a lelkembe is. Megvallom, ezek nem tudtak életre kelni bennem, de azért voltak pillanatok, amik mégiscsak szép jövőt lebbentettek elém.

Most megfosztottál tőle is, mint mindentől, ami kedves volt nekem. Talán féltékeny voltál a szerelmünkre? Meg akartál kapni, csak magadnak? Te is a szép nőket kedveled? Jó árat

fizetted értem, mi? Ábrahám még csak nem is szidhat, mert „jól van dolga”, hála az ő Istenének! Szereztél neki talán másokat, akikkel vigasztalódhat? Van miből megfizetnie...

Hát itt vagyok! De nem lesz örömed bennem! Na jól van, vessünk számot együtt! Halljam, mire volt jó ez a csere: Hárán helyett hárem?! Ezt meg kell indokolnod! Neked. Most nincs itta férjem, hogy kimagyarázza a dolgaidat! Vagy egyszerűen csak hiba csúszott a számításaidba?

Tudod, én úgy, de úgy kihagytalak volna az életemből! Az urammal még csak meglettem volna békében, de miután beszédbe elegyedtél velem, ti ketten – az uram meg az Egek Ura – már akkora túlerő voltatok, hogy nem volt több lehetőségem közbeszólni. Attól kezdve az történt, amit ti összepusmogtatok. Én pedig egyszerűen csak sodródtam veletek. De most már nincs visszaút! Tudom, hogy soha nem juthatok vissza Háránba, de ami legjobban bánt, hogy az én kivonulás-történetem elmondhatatlanná vált. Kinek dicsekedhetnék el azzal, hogy ide „vezetett” az Ígéreték Istene? Így elárulni a reményeim, az életemet... Most meg hallgatsz. Nem véded magad? Mi a neved, te hallgatag, nem Ábrahám Istene vagy?

Jó ég! Lehetséges, hogy mégsem te árultál el engem, hanem csak az, aki eddig közvetített nekem téged? Az én hites uram?

Úr Isten! Irgalmazz! Lehet, hogy mégsem vagy Ábrahám párti? Hogy te is jogtalannak tartod a jólétét? Hogy azért nem szólsz közbe, mert egyetértesz velem? Lehet, hogy velem érzel együtt? Ebben a sötétségben most mégis hozzám pártoltál? Azért ez rendes tőled...

Ábrahám szerette úgy hivatni magát, hogy „Isten barátja”, és állítólag te belementél ebbe a névviselésbe. Most váltani készülsz? Belőlem lesz „Isten barátnője”? Mert érzem, hogy olyan jólesően itt vagy velem. Egészen másként, mint eddigi életemben. Ugye egyetértünk abban, hogy ezt a rombolást, ami most történik, újra fölépíteni embert meghaladó feladat? Ez az egész kiválasztás-ügy szent családotul úgy el lett fuserálva, hogy már csak az Isten tudja rendbe hozni. Én ezt már fantáziával sem tudom követni, csak azt érzem, hogy ez nem nélkülem fog megtörténni, ezért keresed a barátságomat. Hát így állunk, te Nagy Rendbehozó! Ehhez tényleg Isten kell, hogy legyél: Sára Istene. Na jól van, akkor most figyelj!

Gazdát cserélt a testem. Most a leghatalmasabb úr, a fáraó birtokolja az életemet, de azt megígérhetem neked, hogy csak a testemet veheti magához. Bár ha belegondolok, hogy most el kell szakítanom magam tőle, és meg kell tanulnom kívül maradni abból, amibe pedig olyan jó volt testestül-lelkestül beleolvadni... Miért kell megrontani azt is, amiről pedig korábban, amikor még nem találkoztam veled, azt gondoltam, hogy ez biztosan isteni találmány? Ez Háránban volt, ahol még minden együtt volt, a szülőföld, a család, a testem és a lelkem. Soha nem fogom tudni úgy szeretni Ábrahámot, ahogy ott! Pedig milyen varázslatos volt megkapaszkodni az erős vállakba, ráhagyatkozni a mindenkivel dacolni tudó férfierőre... Már nem is látom az arcát, csak a hangját hallom, ahogy megalkuszunk. A szívem közömbös része megérti, hogy az éhség nagy úr, nagyobb úr volt még az ő Istenénél is, mégis, ha rágondolok, gyűlölet árad el bennem. Vegyél át belőle, kérlek, mert nem bírom viselni. Ilyet csak azért kérek, mert olyannak érezlek, akinek szintén az fáj, ami most nekem.

Ezért lenne még egy furcsa kérésem: Ne távozz zavartan, szemlesütve, amikor a fáraó hivat, hanem maradj velem még ott is. Kérlek, emeld majd magadhoz belőlem azt, akivel most találkoztál. Miközben a testem idegen magvetés áldozata lesz, ne engedd, hogy az a lelkemig hatoljon. Azután taníts meg újra megbarátkozni azzal, ami olyan rémisztően más szagú lesz.

Segíts nem megharagudni a testemre azért, hogy be tudja fogadni az idegent, sőt esetleg még örömét is leli benne. Erre a kárhozatos szétszakítottságra talán csak Égi Másom, e Túlnani Barátnő tud rálátni! Meg tudja érteni egy férfi, még ha isteni is, milyen az, amikor az embertől elveszik a testét, és az az akarata ellenére elmegy tőle? Adj erőt, hogy egyszer újra birtokba vehessem azt, amit a teremtéskor kizárólag nekem ajándékoztál, de most majd időről időre más használ.

Látod, gondolatban próbálom bejárni az elkerülhetetlent. Nem látom a mélységek alját, és tudom, hogy megtörténhet az is, amiről legrémesebb álmaimban sem szereztem előzetes tapasztalatot. Mégis, a beláthatatlan földi zűrzavar közepette történik velem valami most is; az, hogy Isten barátnőjévé avatódom, és egy megmagyarázhatatlan érzés azt sejteti velem, hogy kijövünk még mi ketten ebből a gödörből. Tőled van bennem ez az erő, mert mástól nem lehet, hogy már most képes vagyok múltnak látni azt az ismeretlen gyötrelmet, ami pedig még előttem van. De jó, hogy ilyen üdvösen összemosisod bennem az idők! Mióta megtanultalak érezni nyomorúságaim közepette, belém költözött az a túlerő, amit korábban Ábrahámmal kapcsolatban emlegettem, és tudom, ez képes lesz megharcolni minden, féle hatalmassággal.

Valamiért most bocsánatot kell kérnem. Azért, hogy leismeretleneztelek. Megvallom, én mindig is tudtam rólad, csak az zavart, hogy másnak mutattak be, mint aki vagy. Az Ábrahám féle istenváltozat számomra nem volt szimpatikus, sőt idegennek tűnt. De jó, hogy más vagy!

Na, lesz mit megmagyaráznom a férjemnek, ha újra együtt leszünk! De miért is vagyok abban olyan biztos, hogy egyszer kikerülök innen? Ugye lesz még közös utunk nekünk? Ábrahám majd nagyon zavart lesz, és nem akar hallani a részletekről. Ne traktáljam vele? Mindegy, úgyis meg fogja érezni, hogy én már soha nem leszek úgy az övé, mint annak előtte. Nem azért, mert a fáraó tartott a karjaiban, hanem mert egy még hatalmasabb Belső Útmutatóra leltem. Majd bemutatlak neki, mert ő most valószínűleg istenbajjal küszködik. Lehet, hogy az ő Istene kiszenvedett a nagy éhezésben, és most senkije sincs, csak ökre meg marhája meg ennivalója. Vissza kell téríteni az útra! Segíts neki, és segíts nekem is megbocsátani, hiszen annyira éhes volt szegény! Igaz, nem jobban, mint én. De ő azt gondolta, neki van választása. Nekem nem volt. Engem adtak, vettek, tettek, vittek. Lehet, hogy éppen ezért szegődtél végül is mellém te, Gyámoltalanok Gyámolítója? Igen, ez a név sokkal inkább illik hozzád, mint a folytonos urazás. Mindenesetre köszönöm, hogy rám esett a választásod, és ennyire közel jöttél hozzám, éppen a legelmesélhetősebb helyzetekben! Most már én is választalak, még ha ilyen furcsán alakult is az én kiválasztás-történetem! És ha majd a nagy jólétben, mert hiszem, hogy még az is bekövetkezik, elszédelgek is mellőled, most már tudom, hogy megtalálható vagy, nemcsak fent, de lent is, sőt az ismeretlen mélységekben is. Tartogatsz te még meglepetéseket, csak bírjam fantáziával! Már előre nevetnem kell, pedig most minden okom megvan rá, hogy sírjak...